

A5 *Abychom si rozuměli*

VÝUKOVÝ A METODICKÝ MATERIÁL K PRŮŘEZOVÝM TÉMATŮM
OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA A ENVIRONMENTÁLNÍ
VÝCHOVA

Autoři: Mgr. Josef Makoč,
Mgr. Kristina Zůbková, Mgr. Bára Paulerová
Jazykové korektury: Ing. Jaroslava Lutovská
Odborný garant: Mgr. Klára Smolíková
Ilustrace: Honza Smolík
Grafická úprava: Dita Baboučková
Vydala Ochrana fauny ČR, P.O.BOX 44, 259 01, Votice
www.evvolute.cz * www.ochranafauny.cz
1. vydání 2011
Tisk: Tria v.o.s.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ABYCHOM SI ROZUMĚLI

ČASOVÁ DOTACE: 10 vyučovacích hodin (10x45 minut)

CÍLOVÁ SKUPINA: 6.–9. ročník ZŠ

POČET ŽÁKŮ: 20–32 (jedna třída)

CÍL: Žáci rozlišují agresivní a pasivní komunikaci. Odhalí manipulaci a umí na ni zareagovat. Žáci se seznámí s neverbální komunikací, identifikují základní výrazy mimiky a gestikulace a vyzkouší si některé komunikativní techniky. Žáci se seznámí s pojmy z oblasti ohrožených druhů, vyjmenují možné příčiny a důsledky jejich úbytku a ohrožení.

ANOTACE: Popovídat si můžeme i beze slov a sdělit jednu informaci můžeme hned několika způsoby. Jak zaručit, že naše slova budou správně pochopena, a jak informace sdělovat i přijímat, se naučíme na příkladech s tematikou životního prostředí.

1. průřezové téma: Tematické okruhy:	Environmentální výchova <ul style="list-style-type: none"> • Ekosystémy • Vztah člověka k prostředí • Lidské aktivity a problémy životního prostředí
2. průřezové téma: Tematické okruhy:	Osobnostní a sociální výchova <ul style="list-style-type: none"> • Poznávání lidí • Komunikace • Mezilidské vztahy
Vzdělávací oblasti:	Člověk a příroda, Jazyk a jazyková komunikace
Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti postojů a hodnot:	<ul style="list-style-type: none"> • vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci • vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů • vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti • vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví
Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností a schopností:	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace s k tomu příslušné vědomosti • přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni • utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci • umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací (např. konfliktů) • rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí
Obsah balíčku:	Metodika pro učitele Složka pracovních listů: PL1_V ohrožení, PL2_Komu chybí včely, PL3_Jak zachránit, PL4_Rozmanitost Prezentace: PR1_Beze slov, PR2_V ohrožení Zalamované materiály: ZM1_Rozhovor, ZM2_Rozhovor, ZM3_Gesta a mimika, ZM4_Výtvarné dílo Karty: Zájezd, Beze slov, Srdce na prodej, Pantomima, Nálada Zálohové CD 100 balíčků plastelíny 72 plyšových drátků
Pomůcky mimo obsah balíčku:	Dataprojektor, interaktivní tabule s audio výstupem, psací potřeby, pastelky, PC sestava

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

4

Metody práce:	<ul style="list-style-type: none">• Hry a soutěže• Práce s interaktivní tabulí• Skupinová práce• Samostatná práce• Hra, rolová hra, pohybová hra• Řízená diskuze• Práce s pracovními listy• Práce ve dvojicích• Výtvarná činnost• Pozorování
Poznámky:	Věnujte pozornost webověmu rozšíření výukového programu na www.evolve.cz

Komunikace

NÁZEV MATERIÁLU:	MT1_Komunikace
AUTOR:	Mgr. Bára Paulerová, Mgr. Kristina Zůbková
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Poslech, rolová hra
CÍLE:	Žáci rozlišují agresivní a pasivní komunikaci. Odhalí manipulaci a umí na ni zareagovat.
ČASOVÁ DOTACE:	2 vyučovací hodiny (2 x 45 minut)
POMŮCKY:	CD_Abychom si rozuměli, karty Nálady, karty Pantomima, ZM1_Rozhovor, ZM2_Rozhovor Mimo obsah balíčku: CD přehrávač
KLÍČOVÉ POJMY:	komunikace, agrese, pasivita, manipulace, asertivita, nadřazenost a podřízenost v rozhovoru
POZNÁMKA:	Je vhodné tuto část zařadit po MT2_Beze slov

POPIS ČINNOSTI:

Žáci poslouchají nahrávky a rozebírají je. Žáci si všímají rozdílů u rozhovorů, hledají rozdílné styly v komunikaci.

KROK č. 1

Hodinu zahajte krátkou aktivitou na zopakování neverbální komunikace, například hádáním Nálad nebo Pantomimou. Žák si vylosuje jednu kartu a pantomimicky předvede, co je na kartě napsáno. Náladu žák předvede postojem, gestem, grimasou, u pantomimy se snaží o krátkou scénku.

Po skončení si shrňte důležitost neverbální komunikace a toho, jak lidé vnímají lidi v okolí i beze slov.

Nyní přejdete se žáky ke zcela opačné modelové situaci, kdy není možné vnímat očima, ale veškeré informace získáváme pomocí sluchu. Ptejte se žáků, kdy se do takové situace mohou dostat (bloudění potmě, poslech rádia apod.). Potom přejděte ke slovní (verbální) komunikaci.

Pusťte z CD_Abychom si rozuměli nahrávku č. 1.

Přepis textu nahrávky č. 1:

- Dobrý den, jdu za váma, abyste mi teda poradil, že prej víte, jak na ty potvory.
- Á dobrý den, čekal jsem vás, vy jste jak velká voda. Posad'te se, prosím.
- Jo, díky. Heleďte, nechte si ty řeči! Jak velká voda jsou spíš ty zvířata!
- Ta zvířata mají jméno a jsou zákonem chráněná, pokud jste si nevšimnul...
- No, to jsem si sakra všimnul, protože mi před očima likvidují celé moje živobytí a já kvůli tomu zákonu nemůžu dělat vůbec nic!!
- Vy zřejmě nic dělat nechcete, protože každý ví, co dělat v této situaci. Existuje řada způsobů, jak se vydrám bránit.
- Celá řada? To si snad děláte srandu! Nějaký Einstein mi tu posledně poradil, abych plot okolo rybníka zapustil až do země, aby se ty potvory nemohly podhrabat. Stálo mě to přes 50 000, měsíc práce a výsledek? N-U-L-A.
- Hm, asi tomu rozumíte lépe než my, kteří vydrů studujeme už léta, že? Když už jste jako kapříkář snědl všechnu moudrost světa, určitě jste také vyzkoušel elektrický ohradník.
- Jó, to je další geniální nápad z vaší dílny! Vás asi nenapadlo, že funguje jenom přes léto? Pod sněhem si elektrika ani neškrtně a mně vyjde nastejno, jestli mi sežerou ryby na jaře, na podzim nebo v zimě.
- Rozhodně napáchané škody už nemohou být tak velké a o náhradu škody si přece můžete zažádat.
- To jsem si teď z vaší rady úplně sednul na zadek! Fakt úžasnej nápad. Já přece ryby nechovám proto, aby vydry měly hostinu. Pochopil jste vůbec smysl naší práce?

Po skončení nahrávky se žáky rozeberte scénku.

- Kdo ve scénce vystupoval?
- O čem scénka byla a jaký měl kdo názor?
- Co se vám v rozhovoru líbilo/nelíbilo?

Na tabuli zapisujte postřehy žáků, čeho si ve scénce všimli. Ptejte se jich, jak na ně scénka působila, zda by chtěli být účastníky této scénky, co jim bylo příjemné, co nepříjemné a podobně.

Po skončení diskuze se zeptejte, jaké je nejpravděpodobnější ukončení rozhovoru? Jedno z možných dokončení předkládáme.

Dokončení rozhovoru

- *Pochopil, ale komu není rady, tomu není pomoci. Víte co? Tak si dělejte, co chcete. Koneckonců jsou to vaše ryby.*
- *To budu, ale abyste se potom nedivil!*
- *Nashle. (Za dveřmi) – Blbec!!!*
- *(s úlevou) Blbec!!!*

KROK č. 2

Nyní pusťte nahrávku č. 2, která má velmi podobný text, ale podání je zcela odlišné.

Přepis textu nahrávky č. 2

- *Dobrý den, jste pan Radomil Pomalý? Jmenuji se Eduard Melíšek a jdu za vámi na konzultaci, zda byste mi poradil, jak na ty potvory.*
- *Á dobrý den, čekal jsem vás. Posadte se prosím.*
- *Jo, děkuji.*
- *Vydry jsou zákonem chráněná zvířata...*
- *Ano, to jsem si všimnul, protože mi před očima likvidují celé moje živobytí a já kvůli tomu zákonu nemůžu dělat vůbec nic.*
- *Něco snad ano, existuje celá řada způsobů, jak se vydrám bránit.*
- *Celá řada? Někdo mi tu posledně poradil, abych plot okolo rybníka zapustil až do země, aby se ty potvory nemohly podhrabat. Stálo mě to přes 50 000, měsíc práce a výsledek? Nula.*
- *Hm, vydru studujeme už léta. Vyzkoušel jste také elektrický ohradník?*
- *Jo. Jenže funguje jenom přes léto. Pod sněhem si elektrika ani neškrtně a mně vyjde nastejno, jestli mi sežerou ryby na jaře, na podzim nebo v zimě.*
- *Rozhodně napáchané škody už nemohou být tak velké a o náhradu škody si přece můžete zažádat.*
- *Já přece ryby nechovám proto, aby vydry měly hostinu. Pochopil jste vůbec smysl naší práce?*

Podobným způsobem rozeberte se žáky i tento rozhovor.

Vystupovaly zde stejné osoby i téma bylo stejné, jak na vás však rozhovor působil? Co bylo jinak? Co se vám líbilo, co nelíbilo? Kterým způsobem je možné se snáze dobrat nejlepšího řešení?

Zatímco první rozhovor byl živý a energický, místy až na úrovni hádky, druhé podání je ze strany obou osob velmi konstruktivní a věcné, byť dochází k názorovým odlišnostem.

Opět se žáky zkuste dokončit i tento rozhovor, kdy ani jedna strana nenapadá, ani neuráží tu druhou.

Možné dokončení rozhovoru:

- *Pochopil jsem. A zažádal jste si již o tu náhradu škody?*
- *Nezažádal. Copak mám čas na všechny ty formuláře!*
- *Chápu, že je problematika složitá.*
- *To je, ale řešení je jednoduché.*
- *Jaké jednoduché řešení máte na mysli?*
- *Vydry zneškodním.*
- *Ale to se dopustíte trestného činu. Navrhuji požádat ministerstvo o náhradu škod, já vám s formulářem a vyřízením žádosti pomohu.*
- *No, dobře tedy.*

KROK č. 3

Nyní vyzvěte žáky, zda by scénky dokázali zahrát včetně neverbální komunikace, o které se učili v předešlé části MT2_Beze slov. Text scénky je na ZM1_Rozhovor a ZM2_Rozhovor. Vyberte čtyři žáky a nechte je přehrát rozhovory. Každý dialog nechte nejprve zahrát jednu dvojici, a pak druhou. Po částech rozebírejte jednotlivé části dialogu.

KROK č. 4

Poslechněte si se žáky nahrávku č. 3, 4 a 5. Nahrávky demonstrují několik častých problémů při komunikaci, se kterými se musí mluvčí potýkat.

Nahrávka č. 3

1. Skákání do řeči
 - Ahoj Édo, jak jsi pochodil na úřadě?
 - Nazdar Pepo, no je to složitější než se zdá....
 - Složitý, složitý! Tím ses nechal odbýt jak malej kluk? Že je to složitý!?!?
 - Chtěl jsem ti jen vysvětlit....
 - Já nepotřebuju nic vysvětlovat, to je každému jasný!!! Zase ses nechal ukecat, jak jsou vydry chráněný, jak je to zvíře chudinka, jak jich je u nás málo...to jsou asi všechny vydry z republiky zrovna v mém rybníku, když je jich jinde tak málo...
 - Tak počkej přeci...
 - Na co mám čekat? Až mě úplně ožebračí? Až nebudu mít v rybníku ani jednu rybu? Nebo na co mám čekat? Až se stane zázrak? Na čekání nemám čas. Ocenil bych, kdybys šetřil můj časem.
 - Necháš mne domluvit?!
 - Co? Jo, no jo no...povídej, promiň.
 - Vydra je chráněná, to asi víš, ale nyní můžeme požádat o náhradu škod způsobené vydrou na našich rybnících. Pan Pomalý na úřadě nám se žádostí a formulářem pomůže. Za rok 2008 bylo podáno přibližně 100 žádostí a celkové odškodné bylo ve výši 3 335 195 korun.

Zdroj: český nadační fond pro vydru

- ?
- Jakých chyb se dopouštěl Pepa?
 - Proč nebyl rozhovor rovnocenný? Jak se kdo choval? Jaká věta byla správná a pomohla k řešení situace?

▶ Kromě skákání do řeči Pepa často používá manipulaci: Tím ses nechal odbýt jak malej kluk? ... to je každému jasný!!! Zase ses nechal ukecat,... Ocenil bych, kdybys šetřil můj časem.

- ?
- Proč jsou tyto výroky manipulativní?
 - Jak Éda skákání do řeči vyřešil?

Nahrávka č. 4

2. Manipulace
 - Ahoj Édo, tady Pepa, tak dneska večer v osm, jo?
 - Ahoj, co v osm? V osm jdu s Marií na večeři. Pozval jsem ji.
 - Na večeři kašli, v osm je stejně pozdě, špatně by se vám spalo s plným žaludkem. Jděte raději v sobotu na oběd. Marie si dneska zapne televizi, potřebuje si odpočinout. V osm tě vyzvednu.
 - Proč?
 - No v osm jdeme na ty potvory!!! Už se nenechám okrádat.
 - Oni tě vykradlí? To raději zavolej policii!! Neřeš to sám, Édo!!!
 - Rybník mám vykradenej! Mám tam škodnou!
 - Jóó.. ty myslíš...já ti nevím, Pepo, nějak si nejsem jistý, že je to správné.
 - Jak nejseš si jist? Co je na tom nejisté? Že nás to ožebračí, to je víc než jisté.
 - No, to jo, ale prý je to trestné.
 - Trestné je krást a ta vydra krade!!! Krade nám naše ryby!!! Copak ti to není jasně?
 - Je, ale...
 - No tak, jsme kámoši už nějaký ten pátek, přeci mne nenecháš ve štychu, dnes pomůžeš ty mně a příště já tobě. Tak se to přeci má dělat, to každé slušné člověk ví. Bud' chlap! Oblíkej se, za chvíli tě vyzvednu. Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.
 - Hm...

- ?
- Jak na vás působil tento rozhovor?
 - Jakými větami Pepa ovládá Édu?
 - Jaký má Éda názor? Souhlasí s Pepou?

Nahrávka č. 5

3. Pasivita, skrytá agrese (rozhovor Marie a jejího mladšího bratra)
 - Ahoj brácho, dneska jdu s Édou na večeři. Pozval mne.
 - Dobrý.
 - Nevím, co si mám vzít na sebe....
 - Něco najdeš...

- *Myslíš, že ten žlutý svetr bude vhodný?*
- *Jo, asi jo.*
- *Nebo ta oranžová halenka, ta by taky šla.*
- *Jo, nebo ta, no.*
- *Tak porad, co si mám vzít na sebe.*
- *Mně je to jedno...*
- *Taky jsem dlouho neměla tu černou krátkou sukni.*
- *Jo..no..neměla, k tý potřebuješ zbrojní pas na ty tvoje křivý nohy!!!*
- *Blběčku!!! Tak co si mám vzít?*
- *Nevím.*
- *Řekni, co?*
- *(mlčí)*
- *Tak řekni něco..*
- *Hmoždíř...*
- *Co hmoždíř...*
- *Chtělaš, abych něco řekl.*
- *Ale řekni, co si mám vzít na sebe.*
- *Nevím, nezajímá mě to.*
- *Ach jo...*

Rozuměli si oba aktéři?

V čem bylo jádro jejich nedorozumění?

Jakou chybu udělala Marie, a jak reagoval její mladší bratr?

Bratr se chová velmi pasivně, co si jeho sestra vezme na sebe, ho opravdu vůbec nezajímá. Jak vyjadřuje svou pasivitu?

Nahrávka č. 6

- *Ahoj Maruško, dneska nemůžu na tu večeři.*
- *Jak to?! Těšila jsem se. Co se stalo?*
- *Ale mně do toho něco vlezlo.*
- *Jsi nemocný? Necítíš se dobře?*
- *Ne, to né, ale prostě nemůžu.*
- *Jdeš s nějakou jinou?*
- *Néé, to néé, Maruško, mám jenom tebe.*
- *Tak mi řekni, čemu jsi dal přednost před večeří se mnou.*
- *Slíbil jsem Pepovi, že s ním půjdu na vydru.*
- *Raději jdeš s Pepou na vydru než se mnou na večeři?*
- *No, raději bych šel s tebou na večeři.*
- *Ale nejdeš!!! Em...*
- *Přece mi rozumíš, miláčku.*
- *Ne, nerozumím.*
- *Maruško..*
- *(mlčí)*
- *No tak, řekni něco.*
- *(otočí se a mlčí)*
- *Ty se zlobíš?*
- *(mlčí)*
- *Maruško... kam jdeš...počkej*
- *(mlčky odchází)*

Zde je ke konci rozhovoru pasivní Marie, ale její pasivita je agresivní, není jí jedno, že s ní Éda nepůjde na večeři, ale nereaguje a mlčí, aby tak skrytě demonstrovala svůj postoj a názor na věc.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Agresivní chování je takové, kdy prosazujeme své zájmy a cíle bez ohledu na druhé. Jednáme-li agresivně, nadřazujeme své cíle nad cíle druhých. Agrese může být otevřená – nadávky, výčitky, citové vydírání, vyhrožování, urážení (Jsi trouba. Zase jsi mne neposlechl. Ještě jednou a uvidíš!!!) nebo skrytá – útoky nejsou otevřené, útočí skrze něco kolem nás (Jen blbec by to udělal. No, to je pěkný, že, sis taky vzpomněl!!! Měl bys změnit účes. To ví každé malé dítě.)

Mezi skryté agresivní útoky patří i ironie (No, lépe jsi to udělat/vymyslet nemohl!!!, Fakt paráda!!!), mlčení (když někdo nereaguje na dotazy, je nafouknutý, když se někdo s někým nebaví) nebo sebelítost (Ajajaj, to mi je dneska ale špatně, to asi vůbec nezvládnou vyluxovat celý byt, kdyby mi tak někdo mohl pomoci.).

Skryté komunikační chování, které nevede k jednoznačnému sdělení informace, ale mluvíci mlží a chce, abychom se sami dopátrali toho, co se po nás chce, se nazývá manipulace.

Manipulace je takové tvrzení, kdy mluvíci říká něco jiného, než opravdu chce sdělit. (Proč tu máš ten bordel?! Spíše znamená: Okamžitě si tu uklid!)

U pasivního chování rezignujeme na dosažení svých cílů. (Jak myslíš. Jak chceš. Ať je to po tvém. Mně je to jedno, cokoli si přeješ.)

Asertivní chování nám umožňuje uplatňovat svá práva a zároveň respektovat práva druhé strany.

KROK č. 5

Nyní můžete žákům pustit nahrávku č.1 ještě jednou a žáci sami zkusí zaznamenat nebo zapsat nejméně 3 prvky agrese, manipulace nebo pasivity, které v rozhovoru zaznamenali.

KROK č. 6

Jak na agresi v rozhovoru reagujeme?

Bojem nebo pasivitou

Představte si, že jste ráno zaspali a jdete pozdě, například do školy nebo na sportovní zápas. Jak je vám příjemné takovéto přivítání?

Á, tak pán se nám dostavil, no to jsme rádi!!! Jsme se nemohli dočkat!!! A jak mu to sluší dneska, to je po babičce? A i kadeřníka změnil a jak nám prokouknul!!! Asi ses do rána učil, že? To je nám všem jasné, cos večer dělal. A napiš Ježíškovi o budík.

Jak se bude situace vyvíjet?

Zeptejte se žáků, zda by si vzpomněli, kdy se necítili dobře právě kvůli tomu, jak druhá strana reagovala. Jak takovou situaci vnímali a jak se zachovali?

Kdy je agresivní chování vhodné?

V krizové situaci. Například Uhní!!! je mnohem jasnější než: Dovoluji si navrhnout, že v této situaci, kdy na tebe padá květník z jedenáctého patra, by bylo asi rozumnější, abys uhnul.

Kdy je vhodné pasivní chování?

Co myslíš, mám si přát do pokojíku zelenou nebo modrou podložku pod myš? Mám si dát ovocné knedlíky, nebo rizoto?

V situacích, kdy jde o něco, co je nám opravdu úplně jedno, pravděpodobně s tím nepřejdeme do kontaktu a dotyčný si dokáže poradit sám. Nebo jsme vyčerpaní na konci dne a nemáme sílu řešit žádné problémy, tehdy si můžeme dovolit pasivně reagovat na případné otázky.

Zdroje:

<http://www.otter.trebone.cz/index.php?page=first>

Beze slov

NÁZEV MATERIÁLU:	MT2_Beze slov
AUTOR:	Mgr. Josef Makoč, Mgr. Kristina Zůbková
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	výklad s prezentací, rozhovor, pozorování
CÍLE:	Žáci se seznámí s neverbální komunikací, rozeznají základní výrazy mimiky a gestikulace.
ČASOVÁ DOTACE:	2 vyučovací hodiny (2 x 45 minut)
POMŮCKY:	karty Beze slov, prezentace PR1_Beze slov, fotografie, ZM3_Gesta a mimika Mimo obsah balíčku: Interaktivní tabule, PC sestava s audio výstupem
KLÍČOVÉ POJMY:	komunikace, neverbální komunikace

KROK č. 1

Rozdělte žáky do dvojic, například jak sedí v lavicích, a každé skupině dejte jeden obrázek ze složky fotografií a jeden ZM3_Gesta a mimika. Pokud je dvojic méně než fotografií, dejte do několika skupin dvě, aby byly všechny fotografie rozdány mezi žáky. Nechte žáky přemýšlet o situaci na snímku. Můžete jim pomoci těmito nebo podobnými otázkami:

- Působí na vás fotografie příjemně/nepříjemně?
- Co se vám na fotografii líbí/nelíbí?
- Jak se cítí aktéři? Chtěli byste být na jejich místě?

Vepište postavám do bublin text.

Žáci nemusí zodpovědět všechny otázky, ty slouží pouze jako pomocné při popisování situací na fotografiích.

Dejte žákům pár minut na práci ve skupinách, a pak procházejte jednotlivé fotografie společně. Na snímcích 2–10 prezentace PR1_Beze slov jsou stejné fotografie, jako mají žáci před sebou. Postupně snímky promítejte a nechte vždy skupiny, které mají danou fotografii, popsat situaci na ní vyobrazenou. Poté dejte slovo i dalším žákům, zda chtějí k dané fotografii něco dodat nebo mají nějaký postřeh. Zeptejte se, zda někdo ze žáků má kartu, která by se hodila právě k tomuto snímku, a nechte je kartu přečíst. Během výkladu můžete pokládat tyto otázky:

- V jaké situaci byste toto gesto nebo mimiku asi použili?
- Jak na vás toto gesto nebo mimika působí?
- Zažili jste už někoho, kdo se takto tvářil nebo pohyboval?
- Zkuste vymyslet rozhovor a sehrát scénku s tímto gestem nebo mimikou.

KROK č. 2

Na snímku č. 11 je několik fotografií, na kterých je vyjádřen nějaký postoj, výraz nebo gesto. Projděte se žáky, jak na ně lidé působí, zda jsou sympatičtí, milí, nepřístupní a podobně. Po kliknutí na obrázek přejdete na snímek s podrobnějšími informacemi o daném gestu. Zpět na snímek č. 11 přejdete kliknutím na ikonu zpět.

KROK č. 3

Na snímku č. 12. je krátké video. Rozdělte žáky do dvojic a promítněte jim video. Úkolem žáků je napsat k situacím možné titulky a věty, které by pravděpodobně postavička mohla říkat.

Dejte žákům čas na vypracování, a po tuto dobu stále pouštějte video, tak aby žáci měli možnost několikrát video zhlédnout.

Po uplynutí doby se žáky rozeberte jejich návrhy, několik jich nechte prezentovat před třídou během promítání videa. Pokládat můžete žákům tyto nebo podobné otázky:

- Jaký byste dali název videu?
- Jaké nálady panáček střídá?
- V jaké situaci by se takto mohl člověk chovat?

- Měli jste někdy podobné střídání nálad?
- Jaký moment pro vás nebyl jasný a nevěděli jste co se děje?

KROK č. 4

Na závěr hodiny můžete se žáky hrát hru Beze slov.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Pantomima (zastarale němohra) je divadelní způsob vyjádření děje nebo situace pomocí mimiky a gestikulace s prvky tance, to vše bez použití hlasu. Je to představení, které se dá natrénovat.

Oproti tomu řeč těla, ačkoli je kulturně podmíněná, je velmi poctivá. Více než obsah řeči prozradí neverbální komunikace, je starší než mluvené slovo, dává možnost hlouběji a pravdivěji nahlédnout do vašeho nitra.

Během hry Beze slov vyvolávejte před tabulí dvojice nebo trojice žáků, kteří si vždy vylosují jednu kartu z karet Beze slov. Vysvětlete těmto třem žákům, že jim nyní přečtete text na kartě a oni se budou snažit do situace doopravdy vžít, aby se cítili, jako kdyby situace byla opravdová, nikoli jen hra. Přečtete s patřičnými emocemi text na kartě a třída pozoruje, jak žáci reagují. Zda mají žáci před tabulí podobné projevy neverbální komunikace, například překřížili ruce, přistoupili, začali se usmívat atd.

Takto projděte všechny čtyři situace na kartách Beze slov a žáky před tabulí střídejte. Aby žáci od sebe gesta nekopírovali, můžete je postavit tak, aby na sebe neviděli, nejlépe zády k sobě.

Závěr hodiny ukončete krátkým shrnutím toho, co nového se žáci dověděli, naučili a vyzkoušeli. Můžete pokládat otázky typu:

- Co pro vás dnes bylo nejzajímavější?
- Zažili jste někdy situaci, kdy vám gesta nebo mimika člověka neladily s jeho slovy?
- Čeho všeho si při komunikaci všímáte?

Zájezd

NÁZEV MATERIÁLU:	MT3_Zájezd
AUTOR:	Mgr. Kristina Zůbková, Mgr. Bára Paulerová
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	rolová hra
CÍLE:	žáci si vyzkouší komunikativní techniky
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (1 x 45 minut)
POMŮCKY:	karty Zájezd
KLÍČOVÉ POJMY:	přesvědčovací techniky, komunikace

POPIS ČINNOSTI:

Žáci si během simulačního rozhovoru předvedou techniky komunikace.

KROK č. 1

V MT1_Komunikace si žáci poslechli rozhovory několika lidí zainteresovaných do problematiky vydry říční a starostí způsobených soužitím s tímto chráněným živočichem. Všichni účastníci se opět setkávají, aby vyřešili problém účasti na rybářském zájezdě. V následující rolové hře budou někteří z žáků vést diskusi.

Role: Radomil Pomalý (úředník), Pepa Brousek (podnikatel), Eduard Melíšek (rybář), Marie Nedorostová (studentka), Karel Nedorost (student)

Ze třídy vyberte pět nepřiliš ostýchavých a spíše extrovertních žáků, kteří budou představovat výše zmíněné aktéry rozhovoru. Není nutné, aby chlapci hráli striktně mužské role a dívky roli ženskou. Každému z této pětičky žáků dejte jednu z karet Zájezd, na kterém je vždy popis situace a podrobnější charakteristika jeho role. Pošlete pětičku za dveře a dejte jim tam chvíli na prostudování rolí a promyšlení taktiky.

Mezitím zadejte úkol zbylým žákům, kteří budou po dobu rozhovoru sledovat, jak herci před tabulí komunikují, jaké používají argumenty, jaké techniky komunikace zvolí.

Zejména vyzvěte žáky, ať vnímají:

- Gesta – jak se žák postavil, jak při komunikaci používá ruce, naklání se nebo ustupuje, jaké jiné signály vysílá
- Mimiku – jak se během rozhovoru tváří, jaký má výraz v obličeji
- Techniku přesvědčování – zda používá agresivitu, pasivitu, ironii nebo manipulaci
- Slova a hlas – jaký je jeho výběr slov, jak používá hlas, jestli křičí, šeptá

Rovněž žákům ve třídě oznamte, že oni jsou porota, která na základě rozhovorů rozhodne, kdo dostane hlas a pojede na zájezd. Pětička žáků za dveřmi to ale vědět nebude.

Nyní může vybraná pětička žáků předstoupit před třídu. Krátce je představte a zopakujte problém, který má pětička vyřešit.

Situace:

Místní rybářský svaz se u příležitosti 30 let od svého založení rozhodl jednomu ze svých členů darovat luxusní rybářský zájezd do Norska. Zájezd je na 14 dní, typu all inclusive, a k tomu ještě kapesné ve výši 100 000 Kč,-. Každý z pěti účastníků rozhovoru se domnívá, že právě on je ten pravý a nejlepší kandidát, který by se měl zájezdu zúčastnit. O kandidátovi rozhodne rada rybářského svazu, ale když se oni na jednom kandidátovi shodnou, rada ho pravděpodobně vybere. Snaží se proto dohodnout, kdo z nich je ten nejlepší kandidát.

TIP:

Může být prospěšné, pokud před samotným zahájením rozhovoru upozorníte na striktní zákaz vulgárních slov a fyzických kontaktů.

Dejte žákům několik minut na samotný rozhovor. Pětice žáků nemusí dojít k řešení, rozhovor ukončete ve chvíli, kdy rozhovor nemá spád, žáci se opakují nebo rozhovor příliš graduje.

Po skončení rozhovoru nechte žáky v lavicích hlasovat, komu by dali svůj hlas. Upozorněte je, že rozhodovat se musí pouze na základě právě proběhlé diskuze.

Výsledky hlasování zapište na tabuli a společně procházejte postřehy žáků během rozhovoru pomocí těchto nebo podobných otázek:

- ?
- Čím vás přesvědčil žák, jemuž jste dali hlas?
 - Jakého typu neverbální komunikace jste si na jednotlivých postavách všimli?
 - Jaký projev neverbální komunikace byl nejsilnější? Co vás odradilo od toho, abyste hlasovali pro některého uchazeče?
 - Přišlo vám něco nevhodné – vyjádření, gesto, mimika?
 - Na co jste se více soustředili – na obsah slov nebo na gesta a mimiku?

Po skončení reflexe pokračujte podobnou aktivitou. Vyberte trojici až pěťici žáků, kteří budou před tabulí opět řešit vámi zadaný problém. Tentokrát již nebudou mít předepsané role, ale budou hrát každý sám sebe. Žákům dejte přibližně 2 minuty na každý rozhovor. Okruhy diskutovaných problémů mohou být například tyto:

Problémy

- Na Mars bude vyslána sonda s jedním z vás. Odměna je milion dolarů. Kdo z vás tam poletí?
- Všichni potřebujete umělé srdce, to je ale k dispozici jenom jedno. Kdo z vás ho dostane?
- Je třeba věnovat městu 200 hodin veřejně prospěšných prací. Kdo z vás je odpracuje?

Po skončení každého rozhovoru rozeberte se žáky, jak se jim přesvědčování jednotlivých členů skupiny líbilo, komu by dali svůj hlas jako porota.

V ohrožení

NÁZEV MATERIÁLU:	MT4_V ohrožení
AUTOR:	Mgr. Kristina Zůbková, Mgr. Bára Paulerová
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	práce s pracovním listem, myšlenková mapa, práce ve dvojicích
CÍLE:	Žáci se seznámí s pojmy z oblasti ohrožených druhů, vyjmenují možné příčiny a důsledky.
ČASOVÁ DOTACE:	4 vyučovací hodiny (4 x 45 minut)
POMŮCKY:	PL1_V ohrožení, PL3_Jak zachránit?, PL4_Rozmanitost, PL2_Komu chybí včely, prezentace PR2_V ohrožení, karty Srdce na prodej Mimo obsah balíčku: Interaktivní tabule, PC sestava s audio výstupem
KLÍČOVÉ POJMY:	ohrožené živočišné druhy

KROK č. 1

Hodinu zahajte aktivitou Srdce na prodej. Žáky rozdělte do dvojic a do každé dvojice dejte po jedné kartě Prodám ... ? a po jedné související kartě Koupím ...? Žáci si přečtou pokyny na kartě a po dobu dvou až tří minut budou obchodovat.

KARTY:

Prodám vodu?

Právě jsi potkal obchodníka, který chce koupit tvou řeku. Tato řeka ti přináší obživu, protože v ní chytáš ryby, které živí tvou rodinu, a které můžeš prodávat. Obchodník ti bude nabízet spoustu peněz, majetku a dalšího bohatství. Prodáš mu svou životadárnou řeku?

Prodám vydru?

Právě jsi potkal obchodníka, který chce koupit tvou vydru. Tato vydra je poslední svého druhu. Pokud zemře, zmizí i naděje na záchranu tohoto výjimečného druhu. Obchodník ti bude nabízet spoustu peněz, majetku a dalšího bohatství. Prodáš mu svou vydru?

Prodám strom?

Právě jsi potkal obchodníka, který chce koupit tvůj strom. Tento strom ti přináší obživu a je životadárný pro tvé okolí, získáváš z něj potravu, hnízdí v něm ptáci a z opadaných větví si stavíte obydlí. Jiný takový strom už nikdy mít nebudeš. Obchodník ti bude nabízet spoustu peněz, majetku a dalšího bohatství. Prodáš mu svůj strom?

Prodám srdce?

Právě jsi potkal obchodníka, který chce koupit tvé srdce. Pokud ti bude moci vyndat srdce z hrudníku, bohatě se ti odmění. Bude ti nabízet spoustu peněz, majetku a dalšího bohatství. Transplantace nebo srdce umělé nepřipadá v úvahu. Prodáš mu své srdce?

Koupím vodu?

Právě jsi potkal člověka, jehož řeku potřebuješ. Tvé finanční prostředky jsou neomezené a po této řece jsi dlouho toužil. Co vše nabídneš, abys řeku koupil?

Koupím vydru?

Právě jsi potkal člověka, jehož vydru potřebuješ. Tvé finanční prostředky jsou neomezené a po této vydře jsi dlouho toužil. Co vše nabídneš, abys vydru koupil?

Koupím strom?

Právě jsi potkal člověka, jehož strom potřebuješ. Tvé finanční prostředky jsou neomezené a po tomto stromu jsi dlouho toužil. Co vše nabídneš, abys strom koupil?

Koupím srdce?

Právě jsi potkal člověka, jehož srdce potřebuješ. Tvé finanční prostředky jsou neomezené a po srdci tohoto člověka jsi dlouho toužil. Co vše nabídneš, abys srdce koupil?

Po uplynutí několika minut žáci obchodování zastaví a jen jednu (zkuste vybrat tu neaktivnější) dvojici vyzvěte, aby ještě chvíli v obchodování pokračovala. Ostatní žáci tuto dvojici dále pozorují po dobu přibližně dvě až tři minuty. Než začne dvojice komunikovat, určete, čeho si budou žáci všimát. Žáky rozdělte do čtyř skupin a každé skupině přiřadte jednu oblast pozorování. Je dobré, aby dvojice před tabulí nevěděla, co se na ní bude pozorovat, aby žáci nemohli vědomě ovlivňovat své chování. Žákům ve skupinách můžete jejich oblast pozorování například pošeptat.

OBLASTI POZOROVÁNÍ:

- Mimika
- Postoj a gestikulace
- Obsah slov
- Hlasitost, intonace a tón hlasu

Po skončení obchodního smlouvání na tabuli nakreslete nebo napište srdce, strom, vydra a řeka (tak, abyste kolem měli dostatek prostoru na myšlenkovou mapu) a ptejte se žáků, kdo z nich prodal, jaká byla cena, co je vedle k prodeji, proč své jmění neprodali, za jakých podmínek k obchodu došlo a podobně.

Do myšlenkové mapy zapisujte důležitá hesla, která žáci vyslovují, mohou to být například: to se nedá koupit; potřebuji ho k životu; je to absurdní, když ho prodám, umřu; prodal jsem ho za 2 miliardy dolarů; nesmí strom porazit; nesmí řeku znečistit; je to jenom vydra a další.

Během diskuse se soustředte na to, zda žáci vnímali řeku, vydra, strom i srdce rozdílně. Kolik žáků prodalo řeku, kolik vydra, kolik srdce, kolik strom? U čeho si nejvíce uvědomili svou závislost? Uměli by vyjmenovat další věci, na kterých je závislá jejich existence? Proдали by tyto věci? Za jakou cenu? Jaké by prodání dané věci mohlo mít důsledek?

Je pravděpodobné, že nejvíce žáků prodalo vydra. Cena za prodej vydry byla pravděpodobně nižší než cena za řeku nebo srdce.

TIP:

Můžete aktivitu zahrát se žáky ještě jednou a vyměnit role, aby si každý mohl zkusit být prodávající i kupující.

Nyní se vraťte k pozorování dvojice ve skupinách a projděte si, co žáci pozorovali.

- Jak kupující/proávající stál? Výhrůžně nebo skromně?
- Porušili někdo osobní zónu druhého?
- Křičel někdo?
- Snažil se někdo manipulovat se svým oponentem?
- Jak na vás působilo jednání?
- Co vám vadilo? Co se vám na kom líbilo?

KROK č. 2

Rozdejte žákům pracovní list PL4_Rozmanitost a nechte je vypracovat úkoly.

SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ:

1. Biodiverzita
2. Správná odpověď je b) Druh, který se v daném území vyvinul nebo rozšířil bez přičinění člověka.
3. Mezi druhy původní v ČR nepatří: krysa, muflon, mandelinka bramborová, ondatra, opuncie, bolševník, velbloud, vydra, rýže, brambora

KROK č. 3

Promítněte snímek č. 2 z PR2_V ohrožení, na kterém je fotografie vydry. Na následujícím snímku je dosazování chybějících slov v textu, po doplnění si text přečtete a případně můžete informace doplnit z rozšiřujících informací níže.

SPRÁVNÉ DOPLNĚNÍ TEXTU:

Vydra říční byla ještě počátkem minulého století **běžným** obyvatelem všech vod. V současné době je jedním ze **symbolů** evropské ochrany přírody. **Příčinou** zájmu je pokles její početnosti v minulých desetiletích v četných evropských zemích v souvislosti s **člověkem** způsobenými změnami životního prostředí, rozsáhlými úpravami vodních toků, **znečišťování**

vod průmyslovými odpady, přímým pronásledováním atd. Ve většině průmyslových zemí Evropy je vydra řazena mezi druhy **kriticky ohrožené** nebo **vymizelé**.

ROZŠIŘUJÍCÍ INFORMACE:

Vydry jsou masožravé šelmy a loveckou výkonností patří mezi nejdokonaleji vybavené šelmy. Složení potravy se mění během ročních období a liší se i potrava vyder žijících na různých stanovištích. Lze říci, že u vydry říční tvoří ryby více než tři čtvrtiny potravy. Vydry dávají přednost rybám menší velikosti, což je způsobené nejvyšší početností a tedy i dostupností ryb v této velikosti a také tím, že jejich ulovení je pro vydra méně fyzicky namáhavé. V některých oblastech jsou ryby zastoupeny méně a na důležitosti nabývají ostatní skupiny jako obojživelníci, plazi, savci, ptáci, korýši a vodní hmyz.

Denní spotřeba potravy představuje 12% hmotnosti těla. Dokonalý zdravotní stav zajišťuje úlovek od 0,4–0,9 kg. Jednou z hlavních činností vyder je vyhledávání a obrana loveckého území. Obvykle využívají poměrně velká teritoria. Rozloha využívaného území se může pohybovat od několika km² až po 50 km². Pokud je potrava v nadbytku, může teritorium zaujímat i pouhých 2,5 km² (např. Třeboňsko). Území využívaná podél řek mají lineární charakter a mohou dosahovat v případě samců 16–20 km a v případě samice je to 9–12 km; délka závisí na množství dostupné potravy. Lovecké území si každá vydra pečlivě značkují výměškem pachových žláz. Vydra nejčastěji loví na mělčinách, kořist je pronásledována nejvýše 2–3 minuty a úspěšný bývá její třetí až čtvrtý pokus.

KROK č. 4

Rozdejte žákům PL1_V ohrožení a nechte je postupně plnit úkoly.

SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ:

a. Ohrožený druh	Druh poměrně početný, jehož početnost v poslední době spíše klesá.
– čáp bílý, moták pochop, vlaštovka obecná, střevle potoční
b. Silně ohrožený druh	Druh poměrně početný, jehož početnost se v poslední době prudce snižuje; nebo druh relativně stabilní, ovšem velmi vzácný.
– bobr evropský, vydra říční, veverka obecná, rosnička zelená
c. Kriticky ohrožený druh	Druh bezprostředně ohrožený vyhubením, přežívající jen na několika lokalitách v malém počtu jedinců.
– medvěd hnědý, sysel obecný, netopýr černý, orel skalní
d. Běžný druh	Druh, jehož populace je dostatečně početná pro zachování druhu, jeho početnost je stabilní nebo roste a není ohrožen druh, ani jeho stanoviště.
– ježek západní, srnec obecný, vrabec domácí, jezevec lesní

Promítněte žákům snímek č. 4, na kterém je odkaz na on-line seznam chráněných živočichů v České republice.

Rozved'te se žáky krátkou diskuzí, proč si myslí, že je potřeba chránit jednotlivé živočišné a rostlinné druhy.

ODPOVĚĎ:

Každý druh je nenahraditelný a má v ekosystému svou jedinečnou funkci. Vědci uvádějí, že vymřením jednoho druhu je ohrožena existence dalších minimálně pěti druhů s ním svázaným.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Na každém druhu závisí zase druhy jiné – vytvářejí tzv. potravní řetězec. Neznáme všechny vzájemné vazby mezi jednotlivými organismy, často na jejich propojení přicházíme až tehdy, kdy dojde k narušení řetězce. Na konci potravního řetězce je ale člověk, a tak si pravděpodobně vyhubením každého druhu ohrožujeme nepřímo vlastní zdroje potravy a vlastní životní prostředí. Zničíme-li si potravní řetězec, na kterém závisíme, příroda si nejspíš vytvoří řetězec jiný – ale není jisté, že v něm bude opět na vrcholu potravní pyramidy člověk. Když nějaký druh vyhyne, znamená to, že zmizel z povrchu Země navždy. Člověk ho nedokáže znovu vytvořit. A může se stát, že dodatečně přijde na to, že dotyčný druh má nějaké vlastnosti nebo obsahuje nějaké látky, které by pro lidi měly nesmírný význam (například v lékařství nebo ve šlechtitelství).

Zdroj: <http://www.geografickerozhledy.cz/gallery/casopis/54-1163342462.pdf> (online 21. 4. 2011)

KROK č. 5

Rozdejte žákům pracovní list PL2_Komu chybí včely, který navazuje na problematiku vymizení druhů. Nechte žáky vypracovat úkol č. 1. Dejte žákům čas na vypracování a mají-li žáci úkol hotový, společně projděte odpovědi žáků.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE K ÚKOLU Č. 2:

Bez včel zanikne velké množství plodin, které ke svému životu nezbytně potřebujeme a nakonec zanikne i lidstvo. Albert Einstein v roce 1921 poznamenal: „Pokud by ze země zmizely včely, zbývají lidem pouhé 4 roky života. Žádné včely, žádné opylování, žádné rostliny, žádná zvířata, žádný člověk.“

V Evropě hrozí vyhynutí 42 % původních evropských savců, 43 % ptáků, 45 % motýlů, 30 % obojživelníků, 45 % plazů a 52 % sladkovodních ryb. V Evropě je také ohroženo asi 800 rostlinných odrůd.

Úkol č. 3 žáci vypracují samostatně, před jeho vyplněním však můžete se žáky zopakovat, co to je manipulace, která je podrobněji popsána v MT1_Komunikace. Na snímku č. 5 je několik manipulativních výroků. Projděte je se žáky a rozeberte, proč jsou tyto výroky manipulativní, v jakých situacích mohl být výrok vysloven, a jak se proti nim dá bránit.

VÝROKY:

- Takto se slušní lidé nechovají.
- Měl bys s tím něco udělat.
- Každé malé dítě ví, že to je jinak.
- Pan vedoucí má vždycky pravdu.
- Za to, co Petr udělal, můžeš ty.
- Názor mění jenom slaboši.

KROK č. 6

Promítněte snímek č. 6 a vyzvěte žáky, aby odhadli, co mají tato zvířata společného.

▶ Na snímku jdou bizon, gorila, panda, lední medvěd a tuňák. A všechna tato zvířata patří mezi kriticky ohrožené druhy.

? Koho byste označili za viníka skutečnosti, že jsou tato zvířata dnes na pokraji vyhynutí?

▶ Ve všech případech stojí jako původní viník člověk.

? Rozdejte žákům pracovní list PL3_Jak zachránit a nechte je vypracovat úkol č. 1.

▶ **SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ:**

Jedna z možností správných odpovědí

- a) **člověk zahrádkář** – člověk příslušný druh mechanicky ničí, např. vytrhává a vyrýpává atraktivní druhy rostlin na prodej nebo pro pěstování na zahrádkách.
- b) **člověk stavitel** – člověk zabírá plochy, kde se druhy vyskytují, pro stavební a jiné účely, člověk omezil svojí činností výskyt druhu na jednotlivé izolované malé populace, které nejsou dlouhodobě životaschopné (dříve nebo později dojde k jejich degeneraci).
- c) **člověk sedlák** – člověk mění způsob hospodaření na místech, kde druhy žijí (hnojí, nechává bývalé pastviny zarůstat křovinami, mění vodní režim).
- d) **člověk cestovatel** – člověk ať už vědomě nebo náhodou přenáší různé druhy během jeho cest, člověk vysazuje nepůvodní druhy, které se v nových podmínkách stávají agresivními a ničí původní společenstvo (např. akát zlikvidoval původní bylinné patro na vltavských stráních).
- e) **člověk inovátor** – člověk svými aktivitami výrazně mění podmínky stanoviště nepřímo (imise, kyselá dešť), čímž ovlivňuje zejména úzce specializované druhy.

Na snímku č. 7 jsou fotografie ohrožených druhů ze snímku č. 6. Pokud kliknete na fotografii, přejdete na snímek s podrobnějšími informacemi. Pro vrácení klikněte na ikonu zpět. Projděte se žáky jednotlivé příčiny vymírání druhů a nechte je vypracovat otázku č. 2 a 3 z pracovního listu.

▶ Gorily horské jsou čím dál více sevřeny rostoucím počtem lidí. Při kontaktu s člověkem se gorila nakazí lidskými nemocemi. V roce 2005 bylo na světě pouhých 400 goril horských. Ochranným opatřením je očkování a ochrana před pytláky.

Panda velká hyne, protože z důvodu odlesňování mizí vegetace bambusu, který je pro pandy hlavním zdrojem potravy. Pandy chráníme vytvářením chráněných rezervací.

Lední medvědy ohrožuje úbytek pobřežního ledu, na němž medvědi loví. Ochranným opatřením je omezení emisí skleníkových plynů.

Bizon americký byl v roce 2005 zastoupen 400 000 kusy. Komu se to zdá hodně, ať to porovná s 50 milióny kusů v polovině 19. století. Kolem roku 1870 lovili běloši, kteří se právě usadili na pláních Severní Ameriky, bizony ve velkém. Ochranným opatřením je vytvoření chráněných rezervací.

Tuňákům hrozí vyhynutí kvůli nadměrnému rybolovu. Kromě tuňáků jsou ohroženy ještě tresky a mečouni.

Hodinu zakončete reflexí, vhodné jsou například karty Reflexe z výukového balíčku Ty a já.

Zdroj:

<http://www.prazskestezky.cz/barrande/bio.html>

<http://www.otter.trebone.cz/index.php?page=first>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_ohro%C5%BEen%C3%BDch_%C5%BEivo%C4%8Dich%C5%AF_v_%C4%8Cesku

Domluvíme se?

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT5_Domluvíme se?
AUTOR:	Mgr. Bára Paulerová, Mgr. Klára Smolíková
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	výtvarná aktivita, popisování vytvořeného předmětu v řetězci předmět – slovo – předmět
CÍLE:	Žáci si procvičují umění komunikace zaměřené na volbu co nejpřesnějších popisných výrazů.
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (1 x 45 minut)
POMŮCKY:	Plastelína, plyšové dráty, ZM4_Výtvarné dílo, mimo obsah balíčku: čtvrtka pro každou dvojici na vytvoření zástěny
KLÍČOVÉ POJMY:	komunikace, popisný jazyk

POPIS ČINNOSTI:

Žáci si vyzkouší co nejpřesněji popsat předmět – nedefinovatelné výtvarné dílo, vytvořené z velmi variabilního materiálu – plastelíny a plyšových drátků.

KROK č. 1

Před hodinou vytvořte předmět (výtvarné dílo) z různě barevné plastelíny a plyšových drátků. Podle průběhu hodiny využijete 1 nebo 2 takovéto předměty (viz dále). Pokud nechcete sami tvořit, použijte obrázek ZM4_Výtvarné dílo.

Do hodiny přineste předmět (výtvarné dílo) nebo jeho obrázek tak, aby jej žáci neviděli.

Uvedte hodinu, ve které žáky čeká procvičování jejich komunikačních dovedností. Jejich úkolem bude co nejpřesněji a nejvěrněji popsat spolužákovi předmět, který tento spolužák nevidí. Na základě tohoto popisu se pokusí vytvořit repliku předmětu (výtvarného díla).

Alternativa: Pokud nechcete předmět sami vyrábět, ani použít jeho obrázek, můžete nechat na začátku hodiny žáky nějaké abstraktní umělecké dílo vytvořit. Polovině žáků dejte k dispozici 3 válečky plastelíny a 2 plyšové dráty a nechte je tvořit. Zadáním může být abstraktní dílo, ztvárnění nějaké bájně fantastické rostliny nebo živočicha. Druhá polovina žáků počká, než budou díla hotová a nedívá se na ně. Potom nechte žáky vytvořit dvojice a výtvarná díla přeházejte tak, aby v žádné dvojici nebyl autor vzorového výtvarného díla. Žáci, kteří výtvarné dílo tvořili, budou mít nyní funkci „očí“ a žáci, kteří netvořili, funkci „rukou“. Další postup následuje.

TIP:

Tato alternativa pozměňuje cíl hodiny, poněvadž popisování předmětu, kteří žáci vlastnoručně vyrábí, je jednodušší, než alternativa, kdy žáci pouze předmět vidí a nemají zkušenosti s postupem a výrobou. Pokud zvolíte tuto alternativu, doporučujeme zařazení v rámci Výtvarné výchovy.

KROK č. 2

Žáky rozdělte do dvojic, z nichž jeden bude mít funkci „očí“ – uvidí předmět a bude jej druhému popisovat, druhý funkci „rukou“ – na základě popisu bude předmět tvořit. Dvojice si mezi sebou rozdělí role.

KROK č. 3

Připravte si lavici na aktivitu: Nejprve vytvořte alespoň malou zástěnu, například následujícím vyzkoušeným postupem ze čtvrtky.

Do každé dvojice rozdejte čtvrtku, kterou si ruce přehnou na třetiny tak, že si na lavici vytvoří jakýsi „paraván“ – zástěnu, která bude krýt ruce žáka tak, aby popisující neviděl, co vytváří. Můžete použít i jiný materiál pro vytvoření zástěny, např. knihy, ale dbejte na to, aby zástěna byla stabilní a v průběhu aktivity nemohla spadnout.

Do dvojice rozdejte také 3 ks různých barev plastelíny a 2 ks plyšových drátků.

KROK č. 4

Vysvětlete pravidla. Ve třídě stanovíte místo, kde bude předmět (výtvarné dílo) uložen – tak, aby jej nebylo zdálky vidět. Žák s funkcí „oči“ si nejprve prohlédne předmět (výtvarné dílo), a potom jej co nejpřesněji popisuje žákovi s funkcí „ruce“, aniž by při tom používal ruce pro gestikulaci či ukazování. Žák s funkcí „oči“ se může k předmětu (výtvarnému dílu) opakovaně vracet podle potřeby, nesmí však vidět, co tvoří žák s funkcí „ruce“. Při popisování předmětu proto sedí proti němu a mezi ním a vytvářeným dílem je zástěna. Žák s funkcí „ruce“ sedí na místě tak, aby na původní předmět (výtvarné dílo) neviděl a je závislý pouze na popisu, který mu předá druhý žák z dvojice s funkcí „oči“. Žák s funkcí „ruce“ se může popisujícího žáka ptát na cokoli, upřesňovat popis, ale pozor na otázky „A vypadá to takhle? Můžu to udělat takhle?“, které by naváděly žáka s funkcí „oči“, aby se podíval. Zdůrazněte žákům, že sice jde o to, aby vznikla co nejpřesnější replika původního předmětu, ale ještě důležitějším cílem je vyzkoušet si, jaké mají schopnosti komunikace, jak se dokáží domluvit a předmět věrně a přesně popisovat.

Nechte prostor pro dotazy k pravidlům.

POZNÁMKA: Pravděpodobně padne dotaz k barvám: Barevnost v tomto případě není důležitá, jde pouze o to dodržet stejné použití jedné barvy, ale ta se může lišit od originálu (když shodnou barvu nemá dvojice k dispozici).

KROK č. 5

Nyní nechte aktivitu proběhnout. Je možné, že žáci budou velmi rychle hotovi, ale pobízejte je k zpřesňování, uvádění dalších detailů apod. Obvykle na samotnou aktivitu postačí 10–15 minut.

TIP:

Tuto aktivitu můžete uskutečnit v několika variantách lišících se podle délky řetězce předávání informací. Žáci nemusí vytvořit pouze dvojice, ale také čtveřice, kdy druhá dvojice má stejně rozdělené funkce – „oči“ a „ruce“, ale (druhý) žák s funkcí „oči“ se nechodí dívat na původní předmět, ale na ten, který vytváří první žák s funkcí „ruce“, a popisuje tento vytvářený předmět druhému žákovi s funkcí „ruce“. Tato varianta má však trochu odlišný cíl: nejde jenom o procvičení komunikačních dovedností, ale také o přenos informací a zkreslování informací. S tímto cílem pracuje průřezové téma Mediální výchovy a můžete se jím zabývat např. v balíčku Vzkaz v lahvi, nebo na pobytové akci Zamoření.

KROK č. 6

Podle času a průběhu aktivity můžete provést závěrečnou reflexi, nebo aktivitu zopakovat.

Opakování aktivity je varianta, kterou je vhodné uvést v následujícím případě: Žáci jsou velmi rychle hotovi, ale výsledné předměty si moc podobné nejsou. Tehdy aktivitu ukončete a nechte žáky porovnat původní a vytvořený předmět.

Rozeberte s nimi, proč si předměty nejsou podobné, ačkoli měli pocit, že jej už lépe popsat nedovedou. Pravděpodobně si až nyní uvědomí, že musí při popisování postupovat systematicky, od základních rysů a velkých struktur a tvarů postupně až po nejmenší detaily.

Druhé zopakování aktivity by mělo vést k lepším výsledkům.

TIP: Žáci si mohou při opakování aktivity prohodit role – funkcí „oči“ a „ruce“.

Pokud opakování aktivity z jakýchkoli důvodů nezařadíte, nezapomeňte věnovat dostatek času závěrečné reflexi. V ní by mělo zaznít, jaké nejčastější chyby žáci dělali, a sami sebe by měli zhodnotit, jak se dokázali domluvit, případně proč se domluvit nedokázali.

Vysvětlete žákům, co znamená popisný jazyk na rozdíl od jazyka posuzujícího.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

V popisném jazyce je popisováno, co dotyčný vidí, slyší, co je zjevné. Popisujeme, co je zřejmé, co vidíme, co slyšíme, mluvíme o pocitech žáka nebo o pocitech svých. Dáváme prostor k tomu, aby se žák zhodnotil sám, necháme ho vysvětlit, v čem spočívala chyba. Poukažme také na chyby a nedostatky, které žák sám neodhalil.

Díky popisnému jazyku dostává hodnocený výstižnou informaci o výsledcích či průběhu jeho činnosti. Díky tomu v sobě skrývá popisný jazyk více informací než posuzující. Navíc by žáci měli mít pocit, že když učitel mluví, skutečně jim něco sděluje. Učitel musí moudře volit slova. Slova by měla být na takové úrovni, které žáci rozumějí.

Také je možno vyzvednout, co na jeho práci oceňujeme.

*Zdroje: Slavík, Jan. Hodnocení v současné škole. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-262-9
M. Šlapal: Kritéria, indikátory a popisný jazyk, Kritické listy 30.*

Pár příkladů, které by mohly zaznít v reflexi aktivity:

Posuzující jazyk: Ondra mi to popisoval úplně blbě. Od Aničky jsem vůbec nic nepochopila. Honza říkal samé nesmysly. Aneta to vymodelovala špatně.

Popisný jazyk: Pro Ondru bylo těžké volit správné výrazy, možná by potřeboval víc číst, aby si rozšířil slovní zásobu.

Anička se snažila popisovat věc co nejlépe, nedokázala ale řadit informace podle důležitosti, přeskakovala z jedné části předmětu na druhou, aniž by to zdůraznila, takže bylo obtížné se v jejím popisu orientovat.

Honza používal pro popis předmětu nevhodné výrazy, které nevyvolávaly představu skutečného vzhledu předmětu, a proto bylo těžké to podle jeho popisu modelovat. Přišlo mi, že byl Honza nesoustředěný, více sledoval dění okolo sebe a tlumočil spíše útržky popisů, které zaslechnul u jiných dvojic. Příště by stálo za to se na popisování více soustředit.

Anetě se slepila modelína dohromady a nedokázala ji oddělit tak, aby se barvy nesmíchaly. Zároveň se jí modelína zalepila do plyšového drátu tak, že ji nedokázala vyndat. Aneta vytvarovala správný tvar plyšového drátu, ale už jej nespojila správně se zbylým dílem z plastelíny. Celkově to pokazilo dojem z konečného výsledku.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Stejně tak vznikaly podoby bájných zvířat – na základě zprostředkovaných informací. Například představa bájných postav jednorožce vznikla zřejmě na základě nepřesného popisu nosorožce: postava „koňská“, nohy „sloní“, ocas „kančí“, jeden roh.